

Rafiq Yusifoğlu

ŞEİRLİ-ŞEİRLİ QRAMMATİKA

Ey Rəbbim! Dilimdəki düyünləri aç ki,
sözümü yaxşı anlasınlar.

"Qurani Kərim"dən

Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərini yaşadan,
inkişaf etdirən onun dilidir.

Dilimiz zəngindir, çox ahəngdar dildir.
Dilimizin söz ehtiyatı çox böyükdür.
Qrammatika sahəsində həddindən artıq
böyük nailiyyətlərimiz var. Şəxsən mən bu
dili çox sevirəm.

Heydər Əliyev

Əziz balalar, "Şeirli-sehrli qrammatika" adlı bu kitab 2002-ci ildə "Göyərçin"in kitabxanası seriyasından çap etdiyimiz "Söz çəmənisi", 2007-ci ildə "Ana dilim" toplusunun təkmilləşdirilmiş variantıdır. Zamanın, dövrün tələbi ilə əsərin yeni nəşrini hazırlamaq zərurəti ortaya çıxdı. Ümid edirik ki, müəllimlərin, valideynlərin xahişini nəzərə alaraq çap elədiyimiz bu kitab Azərbaycan dilinin incəliklərini, onun qrammatikasını öyrənməkdə yardımçınız olacaqdır.

GÖYƏRÇİN

5-6

№ 5-6 (683-684)

2020

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı- AZ 1073,
Mətbuat prospekti,
529- cu məhəllə.
Telefon: 539 08 53

Çapı imzalanıb: 18.05.20
Sifariş: 1228
Tiraj: 600
Kəğız formatı: 60/90/1/8
Çap vərəqi: 2,5
Hesab-nəşr vərəqi: 3,93

Rəfiq Yusifoğlu

ŞEİRLİ-SEHRİLİ GRAMMATİKA

CÜMLƏ ÜZVLƏRİ
NİTQ HİSSƏLƏRİ
FONETİKA
ANA DİLİ

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI

İNV. №

«Göyərçin»in kitabxanası

Bakı - 2020

ANA DİLİ

Ananın özü kimi
Ana dili müqəddəs.
Damarımızda qandı,
Ciyərimizdə nəfəs.

Bəxtəvər ömrümüzün
Mənasına dönübdür.
Müqəddəs ruhumuzun
Aynasına dönübdür.

Şirin layla eşidib,
Körpə dinclik tapıbdır.
O dil ana südüyə
Ruhumuza hopubdur.

Ana dili qürbətdə
Vətənə dönə bilər.
Düşmənlərin başına
Mərmi tək enə bilər.

Odur ən çətin anda
Köməyimizə yetən.
Ana dili yoxdursa,
Nə ana var, nə vətən...

"ƏLİFBA"m

Oxumağı, yazmağı
Öyrənmişəm təzəcə.
Misra cığırar üstə
Baxışlarım gəzəcək.

Kitablar ruhumuzda
Fırtına qoparacaq.
Sətir cığırar bizi
Zirvəyə aparacaq.

Kitablar həsrət ilə
Yolumuzu gözləyər.
Sən dönmüsən gözümdə
Sehrli bir gözlüyə.

Ay aman, gözləyirmiş
Kitabda bizi nələr?
Açılıb üzümüze
Qıymətli xəzinələr.

"Əlifba"m, ay "Əlifba"m,
Ömrümə yaraşıqsan.
Gözlərimdə təbəssüm,
Ürəyimdə işıqsan.

Sətirlər arasında
Nələr, nələr görürəm?
Məna çiçəklərini
Baxışım ilə dərərəm.

"Əlifba"m, ay "Əlifba"m,
Bir sehrli açarsan.
Elmin qapılarını
Üzümüze açarsan.

"Əlifba"m, ay "Əlifba"m,
Ömrümə yaraşıqsan.
Gözlərimdə təbəssüm,
Ürəyimdə işıqsan.

Səni tanımamışdan
Həyatda çox büdrədim.
Səninlə dost olandan
Artıb gücüm, qüdrətim.

"Əlifba"m, ay "Əlifba"m,
Bir sehrli açarsan.
Elmin qapılarını
Üzümüze açarsan.

FONETİKA

SAİTLƏR

"A"nı lağa qoyararaq
"İ" dedi:
-Mən incəyəm.
Hərflər arasında
Mirvariyyə, inciyyə.
"E" də, "Ə" də incədi,
"Ö" də, "Ü" də incədi...
"İ"nin kobud sözündən
Qalın səslər incidi.
Elə bil "Əlifba"nın
Üstünə zülmət çökdü.
Qoymadı dil-boğaza,
"İ" üyütdü, "İ" tökdü...
Dedi ki, sən qalınsan,
"O" da, "U" da qalındı...
"I" sizdən də betərdi. –
"A" küsdü,
"A" alındı.

Söylədi:
-"Əlifba"nın
İlkin səsi mənəm, mən.
Bil ki, bütün səslərin
Sərkərdəsi mənəm, mən.
Nə olsun ki, incəsən,
Dostum, çəkmə özünü.
İlki mən, sonu mənəm
"Ana", "Ata" sözünün.
Nə olsun ki, qalınam,
"A"yam, "A"yam, "A"yam mən.
Hər səs bir ulduzdusa,
Şəfəq saçan ayam mən.
Utan kobud sözündən,
Yana-yana qal indi.
"Ana" sözünə qalın
Deyən özü qalındı...

SAMİTLƏR

Eşitmirsən, kar samit?
Gözün görmür, kor samit?
Başıma nə gətirdin
İmtahanda gör, samit?
Saitlərə qoşulub,
Sözdən çələng hör, samit!

NİTQ HISSƏLƏRİ

Dilin ən böyük vahidi nitq adlanır. Nitq isə ayrı-ayrı hissələrdən ibarətdir... Bu ayrı-ayrı hissələr birləşərək nitqi əmələ gətirir...

İSİM

Bu dünyada nə varsa:
Ağac, torpaq, daş, adam...
Hər şey, hər şey isimdi,
İsim addı, mən adam.
Budaq mənəm, bar mənəm,
Alma, heyva, nar mənəm.
Həm tikan, həm güləm mən,
Qarışqayam, filəm mən.
Həm quzuyam, həm otam,
Həm suyam, həm də odam.
Maşın mənəm, at mənəm,
Quş mənəm, qanad mənəm.
Günəş mənəm, ay mənəm,
Bulaq mənəm, çay mənəm.
Səmayam, ulduzam mən,
Oğlanam mən, qızam mən.
Ocaq mənəm, köz mənəm,
Çörək mənəm, duz mənəm.

Anayam, atayam mən,
Dənizəm, adayam mən.
Canam, ruham, bədənəm,
Həm xalqam, həm vətənəm.
Nəfəs mənəm, can mənəm,
Damar mənəm, qan mənəm.
Elan elə eşq mənə!
Ürək mənəm, eşq mənəm.
Göz də, qaş da isimdi,
Gözdə yaş da isimdi.
Dil mənəm, dodaq mənəm,
Büzməyin dodaq mənə.
Ürəklərin oduyam,
Mən hər şeyin adıyam.
Bildinizmi kiməm mən?
Mizrabam mən, siməm mən...
Əşyaların adıyam,
İsiməm, isiməm mən...

SİFƏT

Sifətəm, hər bir şeyin
Əlaməti mənəm, mən.
Ürəyə düşən həsrət,
Saça düşən dənəm mən.
Həm sağlam, həm xəstəyəm,
Həm soyuq, həm istiyəm.
Çürük mənəm, saf mənəm,
Bulanıq, şəffaf mənəm.
Doğmayam mən, yadam mən,
Ağızlarda dadam mən.

Cavan mən, qoca mənəm,
Alçaq mən, uca mənəm.
Dərin mən, dayaz mənəm,
Qara mən, bəyaz mənəm...
Hər şeyin rəngi mənəm,
Ən varlı, zəngin mənəm.
Əlamət bildirirəm,
Genişəm mən, darəm mən.
Axtarsanız, dünyanın
Hər yerində varam mən...

SAY

Yerdə, göydə nə varsa,
Gərək hər gün sayam mən.
Həm miqdar, həm sıranı
Bildirirəm, sayam mən.
Rəqəmləri vurarsan,
Rəqəmləri bölərsən.
Mən olmasam, əşyanın
Sayını nə bilərsən?

Məni saya salmasan,
Sayları itirərsən.
Günləri itirərsən,
Ayları itirərsən.
Yaşını unudarsan,
Bir daha oxşayarsan.
Bilməzsən ki, heç hansı
Əsrdə yaşayırsan!
İlk gündən yaranmışam,
Çox qədiməm, uluyam.
Sayam, məni sayanın
Nökəriyəm, quluyam...

ƏVƏZLİK

Çətinə düşənlərin
Köməyinə gəlirəm.
Neçə nitq hissəsini
Əvəz edə bilirəm.
Mən isimin, sifətin,
Sayın, zərfin dostuyam.
Neçə-neçə növüm var,
Öz işimdə ustayam.
Nə əmr etsən, hazıram,
Demə həvəsim yoxdu.
Əvəzliyəm, əvəzlik,
Mənim əvəzim yoxdu...

ZƏRF

Dost, məni oxşadırsan
Gah sifətə, gah saya.
Kimliyimi bilməzsən
Feili salmasan saya.
Sən ona sual versən,
Necə? Nə zaman? Harda? –
Tez məni göstərəcək,
Dost dostu qoymaz darda.

Mən nitq hissələrinin
Ərköyünü, tərsiyəm.
Feilin silahdaşıyam,
Hərəkətin tərziyəm.
Başqa növlərim də var:
Kəmiyyət, zaman, yerəm.
Feilsiz mən çətin ki,
Suala cavab verəm...

FEİL

Feiləm, mən də feiləm,
Az aşın duzu deyiləm.
Əkən mənəm, biçən mənəm,
Yeyən mənəm, içən mənəm.
İşləyirəm, çalışıram,
Hey yanıram, alışıram.
Şimşək olub çaxıram mən,
Selə dönüb axıram mən.
Gah gəzirəm, gah qaçıram,

Gah üzürəm, gah uçuram.
Ağladırəm, güldürürəm,
Çəmənlərdən gül dərirəm.
Əlvən çələng toxuyuram,
Şeir, mahnı oxuyuram.
Keçmiş, indi, gələcəyəm,
Səslə məni, gələcəyəm.
Əbədi hərəkətim mən,
Xeyirəm, bərəkətim mən...

QOŞMA

Leksik mənam yoxsa da,
Çətin ki, boş duram mən.
Sözlərə qoşularaq
Məna yaradıram mən.

ƏDAT

Ədatam, məqamında
Köməyə gəlirəm mən.
Sözlərin mənasını
Artıra bilirəm mən...

BAĞLAYICI

Adım bağlayıcıdır,
Sanmayın ki, körpəyəm.
Cümlələrin, sözlərin
Arasında körpüyəm.

CÜMLƏ ÜZVLƏRİ

MÜBTƏDA

Cümlə yumruğa bənzər,
Üstündə var beş barmaq.
Kimdən soruşsan, deyər:
Mübtədadı baş barmaq.
Onsuz günüm olmasın,
Xəbəre sirdaşam mən.
Mübtədayam, mübtəda,

Başlanğıcam, başam mən.
Atalar deyib: - Olar
Kişinin bir sifəti.
Hayanda olsam belə,
Mən dəyişməyəm qəti.
Adlıq haldan savayı
Başqa hala düşməyəm.

Cümlənin harasında
Olsam da, dəyişməyəm.
Cümlə üzvlərinin
Əlasıyam, xasıyam.
Cümlə bir ailədi,
Mən onun başçısıyam.

XƏBƏR

Bilmək istəyirsənsə
Mən cümlədə nəçiyəm,
Heç vaxt bunu unutma:
Xəbərim, xəbərciyəm.
Həmişə, ömrüm boyu
Dil-dodaqda gəzərim.
Mən cümlədə qayğıkeş
Bir anaya bənzərəm.
Çiynimə çox-çox ağır
Bir yük götürürəm mən.
Hər tərəfdən, hər yandan
Xəbər gətirirəm mən.
Məni tapsan, asanca
Sən bir fikrə gələrsən.
Mübtədanın hansı söz
Olduğunu bilərsən.
Məni tapa bilməyən
Avaradı, fərsizdi.
Xəbəri tanımayan
Dünyadan xəbərsizdi...

ZƏRFLİK

Zərfliyəm, mən zərfliyəm,
Özünü çəkir zərf niyə?
Biz onunla qohumuq,
Olsa da kökümüz bir.
Hərənin öz yeri var,
Deyilik ikimiz bir.
Dediymdən dönmərəm,
Vurursunuz üz niyə?
O, nitq hissəsidir, sən,
Mən də cümlə üzvüyəm.
Feili xəbər dostumdu,
İsimlərlə işim yox.
Gah tərz, gah yer, gah zaman
Bildirirəm, işim çox.
Gah kəmiyyət oluram,
Çoxluca gül dərirəm.
Səbəb də bildirirəm,
Məqsəd də bildirirəm.
Xəbər havayı yerə
Çeviribmi üz mənə? –
Onu izah edirəm,
Möhtacdı baş üzv mənə...

TAMAMLIQ

Mən cümlədə işimi
Dürüst, tam anlayıram.
Sözü dəqiqləşdirir,
Fikri tamamlayıram.
Deyin, nə vaxt xəbərin
Köməyinə gəlmirəm?!
Təkcə adlıq, yiyəlik
Halda ola bilmirəm.
Tamamlığam, tamamlıq,
İşimdən zövq alıram.
Həm vasitəli, həm də
Vasitəsiz oluram.
Xəbər mənə möhtacdı,
Gözləri qalıb yolda.
Vasitəliyəm yönük,
Yerlik, çıxışlıq halda.
Təsirlik haldayamsa,
Vasitəsizəm demək.
Fikrin ifadəsinə
Hər vaxt edirəm kömək...

TƏYİN

Mən həmişə öndəyəm,
Haqqım çatır öyünəm.
Əlamət bildirirəm,
Təyinəm, mən təyinəm.
Nitq hissəsi deyiləm,
Mənə yaxşı-yaxşı bax.
Sifətə oxşasam da,
Cümlə üzvüyəm ancaq.

Hansı bir cümlə üzvü
Düzəlibse isimdən,
Oluram onu təyin
Eləmək həvəsində.
Cümlə üzvlərini
Nura bələyən mənəm.
Mübtəda şahdır, onu
Təyin eləyən mənəm...

DURĞU İŞARƏLƏRİ

NÖQTƏ

Elə bil qara xaldı
Nöqtə sözün sonunda.
Baxma kiçikliyinə,
Xidməti var onun da.
Heç nə gərəksiz deyil,
Hər şeyin öz yeri var.
O olmasa, cümlələr
Bir-birinə qarışar.
Nöqtə var isə əgər
Cümlə bitib deməli.
Onun durduğu yerdə
Biz də dayanaq gəlin.

QOŞA NÖQTƏ

Bənzəyir gözdən düşən
Bir cüt yaşa nöqtələr.
Qarışqa gözləridir
Sanki qoşa nöqtələr.
Qoşa nöqtə fənər tək
Cümlə içində yanır:
Nöqtələr arasından
Təzə fikir boylanır.

ÜÇ NÖQTƏ

Cümlə var qarşısını
Bir nöqtə kəsə bilmir.
Cümlələrin sonunda
Üç nöqtəyə baxın bir!
Nöqtələrin dediyi
Sözləri arif anlar.
Sanki hansı fikrinsə
Ayaq izidir onlar...

NÖQTƏLİ VERGÜL

Mən də qoşa nöqtə tək
Bir cüt gözəm, bəri dur!
Alt gözümdən yaş axır,
Üst gözüm qupqurudur.

NİDA

Çox zaman cümlələrin
Sonunda olur nida.
Nöqtə üstündə duran
Dirəyə bənzər o da.
Sevinc, qorxu, həyəcan,
Təəccüb oyadır bizdə.
Onu görcək titrəyir
Ürək də, dil də, söz də.

TİRE

Bu tiredir, yazanda
O da işə yarayar.
İki defis alınar
Onu bölsən yarıya.

DEFİS

Mən tirenin yanında
Balacayam, körpəyəm.
Əks, yaxın mənalı,
Bir də təkrar sözlərin
Arasında körpüyəm.

SUAL

Sual bizim nidanın
Qocalığıdı bəlkə?
Beli tamam bükülüb,
Bir gör düşüb nə kökə?
Duruşu salır bizi
Çox zaman dikə, dağa.
Sözlərimi biçəcək? –
Bənzəri var orağa.
Yorulmur, hey soruşur
Deyingən bir qarı tək.
Ona cavab verməyə
Sözlər tapasan gerek...

SUAL, NİDA

Nidaya bax, sualla
O yanaşı duranda,
Daha kəsərli olur
Deyilən sözlər onda.

DIRNAQ İŞARƏSİ

Sözlərin mənasını
Bəzən dəyişirəm mən.
Yaxşını sal dirnağa,
Fərqi olmasın pisdən.

VERGÜL

Quyruq qoysan nöqtəyə
Dönüb vergül olacaq.
Nöqtə kimi cümlənin
Sonunda olmur ancaq.
Sözlərin arasında
Məskən salıb özünə.
Üzüyola cümlələr
Baxır onun sözünə.
Sanki çatılmış qaşdır,

Vergülə bax, vergülə.
Əgər o qoyulubsa,
Cümlə bitməyib hələ.
Yazı yazanda dost tək
Köməyimə gəlir o.
Cümlənin mənasını
Dəyişə də bilir o.

APOSTROF

Mən də apostrofam,
Bənzəsəm də vergülə,
Oxşarlıq tapmazsınız
İşimizdə bir gile.
Axi hər işarənin
Vardır öz vəzifəsi.
Uzun tələffüz elə
Yanımda olan səsi...
Of, of, apostrof,
Səni gözləyir
Katastrof...

TABESİZ MÜRƏKKƏB CÜMLƏNİN BİRİNCİ TƏRƏFİ İLƏ İKİNCİ TƏRƏFİ ARASINDA SÖHBƏT

Qərq eləsin xoş ətrinə hər gül bizi,
Qoy soyuqluq duyulmasın aramızda.
İki yerə bölə bilməz vergül bizi,
Təki nöqtə qoyulmasın aramızda...

DİLİMİZİN SÖZLƏRİ

DİLİMİZİN SÖZLƏRİ

Elin də tarixi var,
Dilin də tarixi var.
İgid odur xalqının
Keçmişindən söz açar.
Dil – tükənməz xəzinə,
Məna – kilid,
Söz – açar.
Söz ləpədir, dalğadır,

Dil ümmandır, dənizdir.
Dilimizin sözləri
Müqəddəsdir, əzizdir.
Sözün hər çalarında
Həyatın sehi vardır.
Söz babaların bizə
Qoyduğu yadigardır.
Halal ocağımızda

Közü qorumalıyıq.
Sözü yaşatmalıyıq,
Sözü qorumalıyıq.
Kim ki, sözü unutdu,
O, həyatda uduzdu.
Söz – dil kəhkəşanında
Işıq saçan ulduzdu...

SADAQ

Babam bərk hazırlaşır
Ox atmaq yarışına.
Baxıb heyran qalıram
Onun hər vuruşuna.
Yaydan üzülən oxlar
Düz hədəfə dəyir, bax.
O qədər atdı, atdı,
Tamam boşaldı sadaq.
Məndən xahiş elədi:
–Olum sənə sadağa!
Get oxları gətir yığ,
Ox qabına – sadağa...

KOĞA

Koğaya bax, koğaya,
Elə bil ki, çəlikdi.
Kim mənə kömək etsə,
Pay böləndə şarikdi.
Götür koğanı ələ,
Bağa gedək, ay Elçin!
- Koğa nəyə gərəkdir?
- Budağı əymək üçün.
- Niyə əyək budağı?
- İndi baxıb görərsən.
Mən budağı əyərim,
Sən gilənar dəyərsən.

HERİK ŞUMU

Payızda kotanla
Torpağa salıb iz,
Bu yeri şumlayıb,
Qoymuşuq dincə biz.
Herik şum qış boyu
Dincini alacaq.
Baharda səpinə
Yararlı olacaq.

DƏRYAZ

–Gəzir biçənəyi
Sənin baban hər yaz.
Gedir ot çalmağa
Əlində bir dəryaz
–Dəryaz nədir, nəne?
–Bıy, başıma xeyir.
Bilmir dəryaz nədir,
Bu uşaq nə deyir?
Ona kərənti də
Söyləyirlər, Araz.
Ay şəhərli oğlan,
Ot biçəndi dəryaz.

SİCİM VƏ ÇATI

Onların ikisi də
Qəzildən hörülür, bax;
Sicim upuzun olur,
Çatı gödəkdir ancaq.
Odu, ot yükləyirlər
Sicimlə at-ulağa.

Çatı gerek nərqarın
Buzov ilə balağa.
Kim onların başını
Çatılayır, bağlayır,
Dopdolu məmələrdə
Özünə süd saxlayır.

ƏRSİN, OXLOV VƏ SAC

- Kim bilir cavab versin:
Nəyə lazımdır ərsin?
- Bunu bəbə də bilir,
Çətin nə var ki, burda?
Ərsinlə doğrayırlar
Xəmiri xırda-xırda.
Kəndimizdə görmüşəm
O qəribə dəmiri.
Nənəm onunla kəsib,
Kündələyir xəmiri.

- Oxlov? - Kündəni yayan.
- Düzdür, sən sualıma
Cavab ver görüm, oğlan:
Söylə görüm sac nədi?
- Sac - çörək bişirəndi.
Doğru cavablarıma
Bir yuxa düşür indi?
- Düşür...
- Onda tez elə,
Nənənin yanına qaç.
De ki, xəmir eləyib,
Ocaq üstə assın sac...

ÖRÜŞ

Yazda ot bollanacaq,
Çör-çöp də ballanacaq.
Quzum toğluya dönüb,
Örüşə yollanacaq.
Bu nə yaxşı örüşdü,
Otu boldu, genişdi.

Soruşdum: - Örüş nədir?
Hamı mənə gülüşdü.
Babam çeşməyi taxdı,
Dönüb üzümə baxdı:
- Məgər nəvəm bilmir ki,
Örüş geniş otlaqdı?

QƏZİL

- Fırlatdım cəhrəni,
Əyirdim, nazildi.
Ancaq bu yun deyil.
- Bəs nədi?
- Qəzildi.
- Keçinin tükünə
Qəzilmi deyirlər?
- Hə.
- Ondən corabımı
Toxuyub geyirlər?

- Yox, -
Nənəm gələrək
Başını bulayır.
Qəzil yun deyil ha,
Adamı dalayır.
Ancaq biz onun da
Xeyrini görürük.
Qəzildən ya sicim,
Ya çatı hörürük.

XAMA VƏ QAYMAQ

-Bişiribdir nənəm fətir,
Xama gətir, qaymaq gətir.
-Qaymaq nədir, xama nədir?
-İkisi də el sözüdür.
Qaymaq bişmiş südün üzü,
Xama çiy südün üzüdür.

KİRKİRƏ

Sən qədim dəyirmansan,
İşlərsən qol gücünə.
Bir ovuc dən tökmüşəm
"Göbəyinin" içinə.
Nə getmişən fikirə? -
Fırlan, fırlan, kirkirə!
Üyünüb dönür una,
Səni fırlatdıqca mən -
Alt daşla üst daşının
Arasında qalan dən.
Dalğalar kimi kükrə,
Fırlan, fırlan, kirkirə!

TEŞİ

Fırlandıqca bu teşi,
Yunu əyirir, eşir.
Hörümçək tək hördüyü
Tordan tutub sallanır.
Əyirdiyi ip onun
Ortasına dolanır.
İşə salıb teşini,

Nənəm durub o başdan.
İp dolu çubuq bədən
Yoğundu koppuş başdan.
Zaman keçib, qocalıb,
Muzeyə düşüb teşi.
Maşınlar görür bir vaxt
Onun gördüyü işi.

BADIŞ

- Toyuğun ayağında
Üzüyə bax, üzüyə.
-Heç belə də şey olar? -
Hamı güldü Həziyə.
-Üzük deyil, bəs nədir?
-Bax, əskidi, badişdı.
Çəpərdən aşıb gedir,
Çil toyuq çox nadincdi.
Biz bu əskini onun
Ayağına tikmişik,
Qonşunun toyuğuyla
Düşməsin tay-dəyişik.

DOVLA

Qışın bu vədəsində
Hardandı bu çiçəklik?
Çəmən bilib, dovlanın
Yanına qaçma, kəklik!
Qayıt, o çəmən deyil,
Ovçu quran dovladı.
Sözə baxmayıb getdin,
O da səni ovladı...

QALMAQAL

Qışkırdılar:
-Qalma!
-Qal!
Düşdü yaman
Qalmaqal...

RƏDD OL

- Mən səndən incimişəm.
- Niyə?
- Dedin ki, rədd ol.
- Pis söz deməmişəm ki, Demişəm iz ol, rədd ol.

AXUR

- Axşamlar yorğun-arğın
- Qayıdanda naxırdan,
- İnəyin gözü gəzir,
- Görsən nə var axurda?
- Axur nədir, ay baba?
- Eşitmirsən, cavab ver.
- İnəyin qabağına
- Ot, ələf qoyulan yer.
- Mənim ağıllı nəvəm,
- Başə düşdünmü?
- Bəli.
- Axur malın, inəyin
- Boşqabıdır deməli...

İLXI, NAXIR, SÜRÜ

- Sən kənddə yaşayırsan,
- Gərək biləsən axı,
- İlxı nədir, ay Tural?
- At sürüsüdür ilxi.
- Yaxşı, bəs naxır nədir?
- Dadlıdır inək südü,
- Guya bilmirsən, naxır
- Mal-qara sürüsüdür.
- Bəs onda sürü nədir?
- Sürü elə sürüdü.
- Qoyun sürüsünə bax,
- Otlaqları bürüdü...
- İlxıcı - at otaran,
- Naxırçı - mal otaran.
- Bəs qoyun otarana
- Nə söyləyirlər?
- Çoban.

CİRƏ

- Başqa çarəmiz yoxdu,
- Azdisa azuqəmiz,
- Cirəylə işlədərik
- Əti, yağı, qəndi biz.
- Cirə nədir?
- Qənaət.
- Adamlar az yeyirlər.
- Azaldılmış, kəsilmiş
- Paya cirə deyirlər.

SƏLLİMİ

- Daha getmir naxıra,
- Vurğun vursun Səlimi.
- Neyləyək, inəkləri
- Ötürürük səllimi.
- Səllimi nədir, nənə?
- Səllimi - özbaşına.
- Kəndin dana-buzovu
- Qalıb başlı-başına.

GÜNƏŞ

- Elə bil gülümsəyib,
- Üfüqlərdə o, yandı.
- Yatanların hamısı
- Yuxusundan oyandı...

KƏRƏ-KÜRƏ

- Kərə qoyun tayın gördüm,
- Kərəni görmək gərək.
- Kərə nədi, kürə nədi?
- Bilirsənsə de görək!
- Kərə - qulağı uzundu,
- Kürə - qulağı gödək...

BU CİNASLI ŞEİRLƏR, GÖR SƏNƏ NƏ DEYİRLƏR?

Bir sehrli açaram,
Kilidləri açaram.

İstəmirəm çığirtma,
Çil toyuğu çığirtma!

Çox dadlıdı soyutma,
Ye, a bala, soyutma!

Elə ki, gördü şirə,
Qarışqa döndü şirə.

Üz-gözünü bozartma,
Bişirmişəm bozartma.

İnəyimiz doğubdur,
Bişiriblər bulama.
Ancaq ehtiyatlı ye,
Üst-başını bulama.

Bekar gəzmə, işlə, qazan,
Boş qalmasın evdə qazan.

Yemirəm süzmə,
Qatığı süzmə!

Tabaqda un qalınca,
Bişir kökə, qalınça.

Şoru qurut,
Olsun qurut.

Mənə çevirdin arxa,
Gedib yığıldın arxa.

Nabələdə, xama,
Kimdi verən xama!

Bişirdiyim daşmadı,
Ha qızdırdım, daşmadı.

Bilmirsən şirin dilini?
İşə sal şirin dilini.

Danışma mənimlə acıqla,
Qəlbindən nə keçir, açıqla!

Əlində Novruzgülü,
Balaca Novruz gülür.

Elə ki dəydi vəl vələ,
Xırmanda düşdü vəlvələ.

Əynimdən düşdü fitə,
Məni basdılar fitə.

Nə soruşsan, Qara dinməz,
Adı qalıb qaradınməz.

Evimdədi Gülgəzim,
Niyə çöldə gül gəzim?

Güldən düşdü, vay, sındı!
Anam baxıb vaysındı.

Demirəm dərrəm, inciyəm,
Ancaq səndən mən inciyəm.

Əli boşdu, zərgərə,
Qızıl gerek, zər gerek.

Danışma, ə, bəsdı,
Sözlərin əbəsdı.

Dayanmışam üzü yola,
Adım qalıb üzüyola.

Bu dünyada qafilə,
Nə karvan, nə qafilə?

Kim işləsə özbaşına,
Oyun açar öz başına.

Bəsdır elədin vargəl,
Evdə hər bir şey var, gəl!

Nəfəsini dərib sən,
Xeyli meyvə dəribsən.

Bu yarpızdı, o nanədi,
Yaxşı bilirəm nə nədi.

Əgər bu qazanc mənimlə,
Oğulsan onu mənimlə!

Ata, nədənsə bu ay,
Gözü az göründü Ay.

Dedim adım Aygüldü,
Sözlərimə Ay güldü...

Ağac idim, odun oldum,
Mən alovun, odun oldum.

Nə içki, nə badə?
Nəbadə, nəbadə...

Xalça üçün pul azdı,
Pulum çatan palazdı.

MÜNDƏRİCAT

ANA DİLİ4

FONETİKA4-5

NİTQ HİSSƏLƏRİ.....6-8

CÜMLƏ ÜZVLƏRİ.....9-10

DURĞU İŞARƏLƏRİ.....11-12

DİLİMİZİN SÖZLƏRİ.....13-16

BU CİNASLI ŞEİRLƏR
GÖR SƏNƏ NƏ DEYİRLƏR?17-19

